

Düğümlü İpler

– Birsen İNAL · 09 Nisan 2023

Mart ayı başlarıydı. Arkadaşım Ayfer çantasından iki tane kırmızı beyaz renkli, nazar boncuklu ip bileklik çıkardı bana verdi. Ne olduğunu sordum.

“Şans bilekliğidir. Bileğine tak, bir dilek tut, leylek ya da kırlangıç gördüğünde, düğümü çöz ve bir bahar dalına bağla.” dedi.

Bileğime taktım, tüm dünyaya iyilik, sağlık, huzur, mutluluk dileyerek bileğime taktım. Mart bitti ve bileğimdeki ipi çıkardım, düğümü çözdüm, bizim bahçede bir bahar dalına astım. Tabii leylek henüz görmüş değilim, gördüğüm kırlangıçları baz alarak yaptım tüm bunları. Umarım dileğim tez zamanda gerçekleşir.

İnanışlar, adetler ufak tefek değişiklikler gösterse de halkların ortak yönlerinin de olduğunu ortaya çıkarıyor. Düğümlü ip üzerinden yola çıkacak olursak; aynı düğümlü ip Bulgaristan’da Martenička adı altında şans bilekliği olarak kullanılıyor. Martenička; Bulgaristan’da baharı karşılama geleneğidir. Bu gelenek, Bulgaristan’da bir Martta Baba Marta'nın (Marta Nine) Günleri adı altında kutlanır. İnanışa göre, yeni başlayan tarım yılının bereketli ve verimli olması için iyi dilekler dinerek kırmızı beyaz ipten yapılan şans bilekliği bilekleri Mart ayı boyunca bileklere takılıyor. Pek çok farklı türü olan marteniçkalar, "Pijo ile Penda" adıyla bilinen kırmızı ve beyaz ipten yapılmış bebeklerden ilham alıyor. Beyaz renk uzun ömrü, kırmızı ise sağlık ve gücü temsil ediyor.

Eskilere dayanan bu geleneğin, Bulgaristan'a özgü olduğu düşünülse de Doğu Trakya, Türkiye'nin

Trakya kesiminde, Yunanistan ve kimi Balkan halkları da günümüzde martın gelişini böyle kutluyor.

Marteniçka, çocukluk yıllarımda boyna, bileğe takılan okunmuş düğümlü ipleri getirdi gözümün önüne. Hiç unutmama; Cemile nenem sıtma olan komşularımız için pamuk ipliğini (yorgan ipi) eline alarak bir düğüm için kırk kere şifa duasını okur ve bir düğüm atardı. İpin kısa olanına yedi, uzun olanına kırk düğüm atarak sıtmalı kişinin bileğine ve boynuna takardı. İyileştikleri zaman bu ipleri ağaç dalına asmalarını söylerdi. Yel estikçe sıtmayı kişi üzerinden alıp götürsün diye. Ayrıca sıtmalı kişileri, eski Diyarbekir evlerinin zerbeminlerinde (bodrum) bulunan Güngörmez Kuyu suyuyla üç Çarşamba üst üste çimdilerdi. Yani duş aldırıyorlardı. Başa dökülen her tas su için de “Güngörmez Kuyî dehf et isitmayî!” denilirdi.

İşte görüyoruz ki aynı ritüel kimi yerde şans için kimi yerde şifa için uygulanıyor.

İplerin ağaca asılması, acaba Kuzey ve Orta Asya'nın eski dinlerinden Şamanizm'in bir unsuru olan ağaca çaput bağlama inanışından mı kaynaklanıyor diye de düşünmeden edemedim doğrusu. Ağaca bağlanan ip, çaput bir yerde aidiyet duygusu da geliştiriyor. Çünkü ben şans bilekliğimi astığım ağacı o gün bu gün günde bir kez de olsa yokluyorum. Şamanizm inanışına göre her dağın, her pınarın, göl ve ırmakların, ağaç ve kayaların “İZİ” sahipleri vardır.

Eskilerde hastalıkların tedavisi için eski zamanlarda ilaç veya doktor bulmak çok da mümkün değildi. Halk hekimleri ve onların yaptıkları ilaçlar hastaların şifa kaynağıydı. Halk ilaçları sayısız denemelerle sınanmış, çok uzun geçmişi olan bilgi birikiminin ürünüdür. İlaç yapmayı bilenler çoğunlukla orta yaşlı veya yaşlı kadınlardır. Bunun da nedeni halk ilaçları bu yörede “kocakari ilacı” deyimiyle ifade edilir. Halk hekimleri uyguladıkları tedavi yöntemleriyle hastalarını iyileştirmiş, dertlilere derman olmuş, toplum nazarında kabul görmüş, saygın kimselerdir. Günümüzde artık halk hekimleri eski zamanlardaki kadar çok aranmasalar da kuşaklar boyunca sözlü olarak aktarıla gelmiş bilgiler ve şifa yöntemleri halen yaşamaktadır.

Sağlıklı, şanslı günler dileğiyle...

Birsen İNAL